

II. AZ EGYSÉGES ROMÁN NEMZETI ÁLLAM ESZMÉJE ÉS A KIRÁLYI ROMÁNIA POLITIKAI GYAKORLATA

A román államnacionalizmus mai elvadására elegendő magyarázat az ország állapota (bűnbaktaktika). Ám minden nacionalizmusnak vannak történelmi táptalajából értelmezhető sajátosságai is. A romániai sajátosságok pedig egy anakronisztikussága ellenére – vagy éppen miatta – különösen virulens, ön- és közveszélyes sovén nacionalizmust produkáltak. Megértéséhez kialakulásának és hipertrofikussá fejlődésének legalább néhány fontos összetevőjét kell figyelembe venni.

Az alapot egy még az elmúlt századokból örökölt xenofób pszichózis képezte, melyet idegen uralkodók és idegen uralkodó osztályok hatalmaskodásának a kollektív megtapasztalása gerjesztett.

És bár a Kárpátok két oldalán maga a tapasztalat sokban különbözött egymástól, azonos volt a szimultán alapélmény, melynek nyomán az *idegen* (másféle) és a *rossz* a nép tudatában reflexszerűen (feltételes reflexszerűen) összekapcsolódott.

A xenofóbia – a más nyelvű, más szokású embertől (népektől) való beteges félelem –, ha hosszan rögzül, törvényszerűen fordul nyílt gyűlöletbe, melynek csírája kezdettől kimutatható benne. Ilyen érzelmi töltetű nemzettudat ideologikus artikulálásaként sarjad ki a két dunai fejedelemség egyesüléséből 1859-ben keletkezett

Romániában egy francia ihletésű és francia típusú, ám balkáni gyökérzetű izzó nacionalizmus, amelynek igazi nagyranövészítője 1919-ig az irredenta volt. Valószínűleg ebben az időben még megvoltak a xenofóbia távlati visszafejlesztésének a lehetőségei is, ha sok belső és külső tényező inkább a tartósítást segítette is elő. (Ilyen tartósító tényező volt a hagyományosan türelmetlen román antiszemitizmus is, melyet aztán a 20-as, 30-as években csak felerősített az, hogy a győztes nagyhatalmak követelésére¹⁰ az 1923-ban életbelépett alkotmány – Európában utolsónak – elismerte az ország területén élő zsidók állampolgárságát, tehát a minden korábbi hátrányos megkülönböztetésüket eltörlő egyen-
gósításukat biztosító polgári emancipációjukat.)

Ez az ilyen előzményű, de immár modern nacionalizmus sajátosan román anomáliává az 1919 utáni két és fél évtizedben fejlődött ki.

A népességstatisztikák adatai egyértelműen bizonyítják hogy területének jelentős gyarapodása következtében 1919-től Románia soknemzetiségű állammá vált.¹¹ E tény az impériumváltozás első éveiben nem is vonta kétségbe senki még Romániában sem. Az erdélyi románság gyulafehérvári nagygyűlésén 1918. december elsején elfogadott egyesülési okmány a román állam fennhatósága alá kerülő nemzeti kisebbségek kollektív jogait az önrendelkezési elv alapján a következőképpen deklarálja: „III. 1. Teljes nemzeti szabadság az itt lakó nemzeteknek. Mindenik nemzet önmagát kormányozza a saját nyelvén, saját közigazgatással, a saját kebeléből vett egyének által. Minden nemzet a törvényhozási képviselőre és az ország kormányzásában való részvételre népességének számarányában nyer jogot. 2. Az állam összes hitfelekezetei egyenjogúak, és az autonómia teljes szabadsága megilleti őket.”¹²

E pontokat a békeszerződést előkészítő szakaszban (1919-1920) számos – főként erdélyi – román politi-

kus úgy pertraktálta az európai sajtóban, mint az új Románia készülő alkotmányába befoglalandó sarktéelt (nyilván a külföldi demokratikus közvélemény megnyugtatására).

A békecsináló hatalmak a maguk részéről úgy szentesítették az ország soknemzetiségű jellegét, hogy a szövetséges és társult főhatalmak és Románia között Párizsban 1919. december 9-én aláírt szerződés második és nyolcadik cikkei előírták azokat a rendelkezéseket, amelyeket Románia köteles utóbb alkotmányban rögzíteni.¹³ A kormányképes pártok ezeket a rendelkezéseket azonban nem ismerték el soha alkotmányjellegű normáknak és jogszabályként sem hirdették ki őket, s így gyakorlati alkalmazásukra sem került sor.¹⁴ 1919. szeptemberében a Nemzeti Liberális Párt, élén a dicsősége csúcsán levő I. I. C. Brătianuval, az országgyarapító miniszterelnökkel, teljhatalmú pártvezérrel ellenzékbe vonul több mint két évre, csakhogy ne kelljen aláírnia az előbb idézett szerződést.¹⁵ I. I. C. Brătianu kényszerítette ki – királyával és az ország legtekintélyesebb politikusaival szembeszállva – 1914-ben a semlegességet (tehát a hadba nem lépést a központi hatalmak oldalán), 1916-ban pedig a titkos egyezményt (hadbalépést az antanthatalmak oldalán).¹⁶

Brătianu persze tudta, hogy ezt a békét le kell nyelni, másként nincs Nagy-Románia. Aláíratta hát egy másik kormánnyal, de ennek a szerződésnek az érvényességét a maga és a pártja nevében soha el nem ismerte. Tehette, mert tudta, hogy a háta mögött a bukaresti bankoligarchiával és leghatalmasabb tőkés szindikátusokkal Romániában a politika teljhatalmú ura ő és liberálisnak nevezett pártja. Akár kormányon van, akár ellenzékben. És jól tudta. Románia álpárlamentarizmusra¹⁸ épülő politikai életében ugyanis ez a párt olyan hatalom volt, hogy lényegében maga választhatta meg, hogy mikor ajánlatosabb ellenzékbe vonulnia (ellenzékben is kézből

tartva a politikai nyilvánosság alakulásának főbb szálait), mert akkor vehette újra kezébe az ország közvetlen kormányzását, amikor azt feltétlenül szükségesnek tartotta.

A Liberális Párt tehát 1919 szeptemberében¹⁹ ellenzékbe vonult. Néhány népszerűtlen meg rutin feladat elvégzését átengedte más párti kormányoknak. Hanem amikor az új alkotmány ügye került napirendre, Brătianu nem kockáztatott. Nemcsak a nemzetközi szerződésben előírt kisebbségi jogok kényes implikációi miatt. Túl sok volt a fecsegés a gyulafehérvári pontok alkotmányba foglalásáról is. Sok politikus kötelezte el magát mellette. (Mintha Erdély ama gyulafehérvári papír okán, nem pedig „a győztes királyi hadsereg felszabadító bevonulása” révén vált volna Románia részévé.²⁰) Ám az alkotmány egész történelmi korszakra szóló okmány. Abba nem kerülhet be *semmilyen kompromittáló passzus nem-román nemzettestek létezéséről Románia területén*. A hadvezérből politikussá vedlett Averescu miniszterelnök néppárti kabinetje tehát, bár a parlamentben tekintélyes többséggel rendelkezett, alig 21 hónapos (!) kormányzás után lemondásra kényszerült.²¹ Az 1922 januári választásokon a Liberális Párt fölényes győzelmet aratott, következőképpen I. I. C. Brătianu, az új kormányfő papírkosárba söpörhette a kényelmetlen okmányokat és az 1923-ban hatályba lépő alkotmány a Román Királyságot egységes és oszthatatlan nemzeti állammá nyilvánította.²²

Az 1923-ban elfogadott alkotmány (mely tulajdonképpen az 1866-os, főként belga mintára megszerkesztett alkotmány módosítása²³) azzal, hogy a Román Királyságot egységes nemzetállamnak minősítette, nemcsak egy valótlanságot szentesített végzetes közjogi lépésként a legfelsőbb törvény tekintélyével, de egy veszedelmes ideológiai, politikai és közjogi precedenst és hagyományt teremtett. Az alkotmány alaptétele nem a valóságos állapotot rögzítette, hanem egy antidemok-

ratikus programot sugalló vágyat. Az „idegenekkel” szembeni fellépés a nacionalista érzelmektől fűtött közvélemény szemében legitimmé válik, lévén, hogy az alkotmány szövegei következetesen a „románok szabadságairól”, a „románok jogairól”, a „románok kötelességeiről” stb. fogalomösszetételeiben épülnek fel.²⁴ A gyulafehérvári határozatok, a párizsi szerződés rendelkezései valószerűtlen és elérhetetlen messzeségbe kerültek: „A Román Királyság egységes és oszthatatlan nemzeti állam” szól az 1923-as alkotmány első cím első paragrafusa.²⁵ Az alkotmány parlamenti tárgyalása idején az volt a hivatalos álláspont, hogy a kisebbségi jogok biztosítása egy, az alaptörvényt szervesen kiegészítő külön átfogó törvény tárgyát fogja képezni, ezért nincs szükség arra, hogy az alkotmányba is belefoglalassák. Ezt persze csak arra szánták, hogy elaltassák vele egyes honatyák meg a demokratikus sajtó lelkiismeretét. Ilyen kisebbségi törvényt soha nem kodifikáltak Romániában.²⁶ Annál több, a kisebbségek jogait az élet minden területén korlátozó jogszabályt. A kisebbségi képviselők tiltakozásai a parlamentben vagy Genfben, a Népszövetségnél rendszerint hatástalanok, a panaszok megoldatlanok maradtak. Persze mindenképpen jellegzetes különbség a mai állapotokhoz viszonyítva az a tény, hogy abban az időben legalább megvolt a mód a formális tiltakozásra, a sérelmek nyílt hangoztatására.²⁷

Brătianu és a kisebb brătianuk frankomániájuk bővületében azzal áltatták magukat és egymást hogy egy-két nemzedék kemény politikájával lehetséges az ország egynyelvűvé gyúrása. Ilyen program persze repressziót involvált általában a kisebbségekkel szemben, kiváltképpen pedig a románságnál polgárosultabb, ennél fogva nemzeti identitásukat fejlettebb gazdasági-társadalmi-kulturális intézményrendszer segítségével hatásosabban védelmező kisebbségekkel szemben. De különösen agresszív formákat öltött ez a represszió, ha ilyen kisebb-

ségek szomszéd államok területi követeléseivel azonosulhattak.²⁸ A két háború közötti román nacionalizmus dühödött magyarellenességéhez és antiszemitizmusához képest ukrán- és bolgárelenes kampányait viszonylag takaréklángon tartotta, s ennek többféle magyarázata is adható. Egyrészt a román államférfiak úgy vélték, hogy bármilyen formában fellépő szovjet területi igénnyel szemben bizton számíthatnak a nyugati nagyhatalmak egységes és hatékony védelmére, míg bolgár és magyar viszonylatban éppenséggel a nagyhatalmak megosztottságával kellett reálisan számolniuk. Másrészt viszont az ukránok és bolgárok sokkal elmaradottabb polgárosultsága, valamint a románokkal közös görög-keleti vallása – a közös felekezeti akol – másféle manipulációk sikerével látszott kecsegtetni. Sajátos volt a németek helyzete Nagy-Romániában. Gazdasági-kulturális fölényük mindig is irritálta a nacionalista románt, a kormányzat viszont kül- és geopolitikai megfontolásból az indulatok megnyilvánulását mindig fékezte. Sőt, az ország fasizálódása során a Harmadik Birodalom égisze alatt a „népi németeknek” a Volksbund keretében egyenesen privilégizált státusuk volt.

Ám olyan országban, amelynek tömegeket manipuláló heccsajtója a kiszemelt üldözöttek elleni konkrét uszítást olyan fennen hirdetett általános szemléletre alapozta, amely a nem-románt megkülönböztetés nélkül a román kenyeret pusztító jött-ment idegennek (rom. venetic) bélyegezte amelynek egyik kedvenc jelszava „a románok és csak a románok Romániáját” jelölte meg célként (Vrem România al românilor, și numai al românilor), ott a megtúrt kisebbségi is észlelte megtúrtságának provizorikus jellegét.

A leginkább üldözött, a nyílt ellenségnek kikiáltott kisebbségek tehát a zsidók voltak („bolsevik és szabadkőműves nemzetközi összeesküvés ügynökei”), és a magyarok („akik el akarják rabolni Erdélyt”).²⁹

A zsidó lakosság magatartásának megértéséhez elegendő utalni arra a középkori színezetű, időnként pogromokba torkolló antiszemitizmusra, amely már a dunai fejedelemségek korában is hagyományos volt, s amely 1919 után Nagy-Romániában nemhogy enyhült volna, hanem még hevenyebb formákat öltött. Ezt a hagyományos román antiszemitizmust hamarosan megismerte az erdélyi zsidóság is, amelyet még olyan súlyos sérelem is ért, hogy gyermekeit eltiltották attól, hogy az iskolában anyanyelvén tanulhasson.³⁰ Érthető, ha ilyen ellenséges környezettel szemben ennek a népcsoportnak nem volt könnyű lojálisnak lenni. Zsidó kisemberek és értelmiségiek egyes csoportjainak szovjet-rokonszenve a két háború közötti évtizedekben nem annyira oka, mint sokkal inkább következménye volt a román antiszemita kilengéseknek.

Bonyolultabb és károsabb következményei voltak a magyarországi irredentának a romániai magyar kisebbség sorsának alakulására. A magyarországi irredenta és a magyarelles román sovinizmus egymás túllicitálásában tulajdonképpen egymásra volt utalva. Mindegyik a másik szándékaival és túlkapásaival legitimizálta a maga szándékait és túlkapásait, mindkét nép alapvető érdekeit veszélyeztetve. Az uszító szájalás közvetlen kárvallottja viszont a romániai magyar kisebbség volt. Le kell szögezni – másként az egész jelenség értelmezhetetlen, illetve egyoldalú, hamis értelmezést sugall –, a magyar irredenta kezdeti erkölcsi pátozát abból mérítette, hogy a békecsináló győztesek a népszavazások útján biztosított önrendelkezés általuk meghirdetett elvét felrúgva arbitrális módon vonták meg az országhatárokat. Ennek során nemcsak a Székelyföld akkor félmilliónyi magyarját ítélték Romániának, arra hivatkozva, hogy ezeket a megyéket román többségű tömbök választják el a magyar nemzettesttől, de Romániához csatolták azt a Magyarországnak meghagyott területtel

szerves, folyamatos egységet alkotó Szatmár–Nagyvárad–Arad sávot is, ahol akkor 70–80%-os többséget alkotó további félmilliónyi magyar élt. Csakhogy a retrográd és konzervatív Horthy-rendszer irredenta propagandája nem az önrendelkezés elvére, illetve a demográfiai tények alapján való méltányos korrekciókra irányult, hanem a „mindent vissza” demagóg jelszavával egyrészt folyamatosan provokálta a román közvéleményt, kiszolgáltatva azt a román soviniszta agitációnak, másrészt hiú reményekét táplált az üldözésektől elcsigázott erdélyi magyarság tájékozatlan, politikailag iskolázatlan rétegeiben. Az a circulus vitiosus, amely egyrészt a magyar irredentára hivatkozva üldözte és felszámolással fenyegette a romániai magyarságot, másrészt a magyar kisebbség szenvedéseire, létében való fenyegetettségére hivatkozva sürgette „Erdély felszabadítását”, elkerülhetetlen végzetként vezetett a tengelyhatalmak bécsi döntéséhez (1940 augusztus), amely mindkét országot Hitler pórázára juttatta és Hitler oldalán háborús katasztrófába sodorta.

Ez azonban már a tragikus végkifejlet (amelynek súlyos tanulságait Romániában azóta sem vonták le, illetve sietve újra elfelejtették). A kezdet, a kiindulópont viszont, amely már csírájában magában hordta ezt (vagy az ehhez hasonló) eredményt, az az 1923-as alkotmány „nemzetállam” cikkelye volt. Az új Románia hangadó politikusai sem tudtak ellenállni a könnyű sikert ígérő lidércfény csábításának, mely országukat az ingoványba vitte. Akik mégis igyekeztek megóvni népüket ettől az antidemokratikus pályáivtól (mint pl. Constantin Stere, Vasile Goldiș, Costa Foru, N. C. Cocea és mások), azokat kiszorították a pályáról, elhallgattatták, s ma már a köztudat a nevüket sem tartja számon. Pedig ha más nem, legalább az erdélyiek tudhatták volna, hogy a nemzetállam-koncepció ezen a tájon, elkészttsége miatt, kétszer már megbukott.

(A II. József-féle, illetve az 1848-as és az 1867-es magyar kísérletek.)

A nacionalista kurzus tehát involválta a kisebbségesellenes repressziókat. S ezek már a kezdet kezdetétől a saját bőrukön tapasztalhatták ezt a durva, emberi önérzetbe gázoló gyakorlatot, amely 1923-tól már alkotmány-szentesítette elvi állampolitika volt, nyomában a parlamentben megszavazott célirányos jogfosztó törvények, sorával, melyeket aztán a végrehajtó hatalom, a közigazgatás, az igazságszolgáltatás diszkrimináló gyakorlata érvényesített.³¹ Mindehhez pedig a „demokratikus” igazolást a többségi tömegek jóváhagyó, sőt túllícitáló kórusa szolgáltatta. Azoké, akiket az uszító sajtó, iskola és hadsereg „nevelőmunkája” preparált alkalmassá erre a statisztika-szerepre.

A nacionalista utat választó román államférfiak, pártok és pártvezérek ezzel nemcsak a kisebbségek ellen vétkeztek. Még inkább saját népük ellen. És nemcsak azzal, hogy az 1919–23-as váltóátállítások az 1940–44-es nemzeti tragédiába torkolló kényszerpályára kényszerítették az országot. A román köztudatban különben sem tudatosult sosem ez az összefüggés. Vezetői, írástudói ügyesen takarták el 1944 augusztusa s a trianoni határt visszaállító békeszerződés „szépségtapaszával”. Legnagyobb vétkük népükkel szemben az, hogy az olcsó és látszatsikerek hajszolása olyan állapotokhoz vezetett, melyek máig kiható érvénnyel hiúsították meg az igazi nemzetépítés feladatát.

Vezető politikai osztályuk példáját követve a felsőbb- és középrétegekhez tartozó románok népes tábora 1919 óta meglovagolta – s ma még inkább, mint valaha – az uralkodó nemzetnek vindikált előjogok konjunktúráját. A nepotizmus korrumpáló kontraszelekcióját Nagy-Romániában egy olyan államrezon szentesítette és fejlesztette kormányzási elvvé, amely – joggal kételkedve azoknak az állam iránti lojalitásában, akiknek

méltányos igényeit ez az állam megtagadta tőlük – bármiféle (magas vagy alacsony) funkció betöltésénél a rátermettségénél és hozzáértésénél fontosabbnak tartotta az állam iránti hűséget (melyet a kiváltságok anyagi hasznosítása révén még az egyéni érdek is erősít). A politikai megbízhatóság primátusának kontra-szelektív, társadalomkorrumpáló elvét Romániában már jóval a szocialista korszak előtt kitalálták és alkalmazták.

Jó román politika a kisebbségi jogokat messzemenően biztosító demokratikus politika lett volna. Nemcsak a közvetlen hatásáért (hogy ti. kifogta volna a szelet az irredenta propaganda vitorlájából), de történeti távlatú román érdekből is. Ilyen reális demokráciát – különböző változataiban – a mindig ellenzékbe szorult baloldal képviselt. A Nemzeti Parasztpárt bal szárnya és a tőle balra elhelyezkedő töredék polgári formációk, de főként – mert elvi alapon kidolgozott politikai doktrínával volt megindokolva – a szocialista, illetve kommunista munkáspártok és általában a baloldali munkásmozgalom. (A szocialisták az Otto Bauer-féle kulturális nemzeti autonómia programja alapján követelték a nemzeti kisebbségek helyzetének a rendezését; a kommunisták az elszakadásig terjedő önrendelkezési jog Lenin-nél részletesen kifejtett és megindokolt elvét hirdették.) Sok egyéb mellett ez is egyik nyomós oka volt annak, hogy Romániában a munkásság baloldali pártaiban és szervezeteiben sokkal nagyobb számban vettek részt általában a kisebbségiek, különösképpen pedig a magyarok. Ez az arányeltolódás már abból is következik, hogy míg a Magyarországtól elcsatolt terület és lakossága a megnagyobbodott ország kb. 1/3-át tette ki, addig e terület ipara és munkásosztálya több mint a felét. Sőt: miközben e terület összlakosságának relatív többsége román volt, munkás osztályának arányukat messze meghaladó abszolút többségét kisebbségiek alkották, s ezek között is túlsúlyban a magyarok voltak. Ez viszont

a román nacionalizmusnak kínált hatásos agitációs vesszőparipát: a baloldal az idegeneknek, az ország ellenségeinek a gyülekező helye, becsületes románnak ott nincs keresnivalója. Sőt olyan demagógiától sem riadt vissza a mérvadónak tekintett bukaresti sajtó, hogy a baloldalt irredentizmussal, illetve a konzervatív-liberális vezetésű Országos Magyar Pártot bolsevizmussal vádolja.³²

A folyamatos nacionalista politika következményeként a xenofóbiára a vázolt okokból különösen hajlamos román átlagpolgár agyában további bizonyításra nem szoruló evidenciaként ragadt meg néhány leredu-kált prekonceptió:

- ellenségeink osztozkodni akarnak hazánkon, holt az a románok országa, egységes és oszthatatlan nemzetállam, melynek (határainak) megvédése szent kötelesség;

- ebből következően a köztünk élő nem-románok (= román kenyéren élő idegenek = ellenségek) menjenek haza;

- a baloldal a hazaárulók pártja, idegenek gyűjtő helye, amit hirdet, az az ellenség szava – tehát beléje kell fojtani stb.

Ilyen prekonceptiók hatása alatt a politikailag aktív átlagromán vagy kormánypártiként (illetve valamely kormányképes ellenzéki párt híveként) volt jobboldali, vagy pedig, ha az ország állandósuló gazdasági ziláltsága, a közélet, a parlament, a kormányok korruptsága az álparlamentarizmus politikai rendszerének egészével fordította szembe, akkor radikalizálódása a szélsőjobboldali, nyíltan antiszemita és ultrasovén fasiszta ellenzék táborába sodorta.

A polgári kormányok és pártok napi politikai gyakorlatukban a kisebbségi kérdést ellenőrzésük alatt tartott, alkudozásokra felhasználható manipulatív eszköznek kívánták megtartani. De miután egész magatartásuk és

elvi állásfoglalásaik következtében óhatatlanul kiszabadították a palackból az ultranacionalizmus szellemét, ez egy bizonyos határon túl lehetetlenné vált. Mikó Imre erről így írt: „A román közvélemény mindig sovén volt, amit a pártok ügyesen használtak ki a maguk céljaira. Ha akadt egy párt vagy egy államférfi, aki hozzá akart nyúlni a kisebbségi kérdés rendezéséhez, az ellenzék azonnal egységfrontba lépett ellene és rásütötte a magyarbarátság bélyegét, ami a román közéletben körülbelül azt jelentette, mintha valaki az ördöggel cimborálna.”³³

A vázolt „parlamentari” keretek között, a sovén nacionalizmus talaján szükségszerűen sarjadt ki és burjánzott el a román fasizmus: előbb Cuza professzor kékingesei, majd a belőlük kivált és följük nőtt zöldinges Vasgárda, a terrorizmusba torkolló antiszemitizmus mozgalmi. Előjátékként ott voltak a húszas években, évente más-más – túlnyomóan kisebbségek által lakott – városban (Kolozsvár, Nagyvárad, Marosvásárhely stb.) tartott „diákkongresszusok”, amelyek abból álltak, hogy kék és zöldinges menetoszlopok „Vrem România fără unguri și fără jidani” („Magyarok és zsidók nélküli Romániát akarunk”) jelszóval, hasonló szövegű és szellemű mozgalmi indulókat harsogva vonultak végig a város utcáin, járókelőket vertek meg, kisebbségek üzleteit zúzták pozdorjává, hogy végül zsinagógák meggyalázásával, felgyújtásával adjanak kóstolót a pogromból – jó tíz évvel a Kristallnacht előtt.

A román fasizmus és a hagyományos román jobboldali pártok között számos bel- és külpolitikai kérdésben volt nézetkülönbség.^{33a} Az ilyen ellentétek sokszor fajultak véres megtorlásokba, gyilkosságba.³⁴

Az *államnemzet – nemzeti állam* (mint politikai cél) tekintetében azonban csak módszerbeli különbség lehetett. Ez a „csak” a civilizáltabb formák és a nyílt barbárság különbsége. A hagyományos nacionalisták a

kisebbségek kiküszöbölése programját a törvényes rend keretében kívánták megvalósítani (ahogy például Dr. Anghelescu „liberális” tanügyminiszter törvények útján – a nyilvánossági jog megvonásával – sorvasztotta fokozatosan a kisebbségi iskolákat). A román fasizmus ezzel szemben (zöld ingben vagy Antonescu hadserege és csendőrsége kereteibe beszerelve) a népirtásig terjedő nyílt erőszakot vélte célravezetőnek.

És a 20-as és 30-as évek román tapasztalata valóban azt mutatta, hogy a szellemi népirtás „törvényes” eszközeivel nagyobb tömegű, gazdagabb hagyományú, fejlettebb kultúrájú nemzetkisebbségeket csak ritkítani és nyomorítani lehet, teljesen felszámolni nem. Ez a tapasztalat vezette a román fasizmus hamis logikáját a nyílt erőszak, a kiűzetés, a szétszórás sőt a fizikai megsemmisítés ultima ratiojához.

Kétségtelen, hogy egy ilyen nekivaduló, barbár üldözés az üldözöttek mérhetetlenül több szenvedésével és nagyobb áldozatokkal jár, de annál kétségesebb, hogy ezen az úton elérheti-e célját. Ám mindettől függetlenül, pusztán az agresszív nacionalizmus belső logikáját követve, úgy tűnik, hogy az olyan soknemzetiségű országban, mint Románia, egy olyan nacionalista program megvalósítására való törekvés, amilyen az 1923-as alkotmány idézett artikulusa konzekvenciájaként adódik, szükségszerűen vezet el az eszközöknek a nyílt erőszak alkalmazásába torkolló radikalizálódásig.